

ЗНАЧАЈ ЕКОЛОШКЕ СЕКЦИЈЕ У ОСНОВНИМ И СРЕДЊИМ ШКОЛАМА

Миленко Радевић, Нина Јањић, Маја Манојловић

Природно-математички факултет, Младена Стојановића 2, Бања Лука

Abstract

RADEVIC, M., Nina JANJIC, Maja MANOJLOVIC: SIGNIFICANCE OF ECOLOGICAL SECTIONS IN ELEMENTARY AND SECONDARY SCHOOLS. *Skup 2:* 149-154. [Faculty of Natural Sciences and Mathematics, 2 Mladen Stojanovic Street, Banja Luka].

Problems in the domain of the ecology, and growing pollution of the environment have long become a main issue of interest of the mankind, so the development of the ecological sections represent a necessary need for offering substantial help to the educational system.

Content of the ecological sections in primary and secondary schools gives a pupil an understanding how to best look at connecting organisms with the environment. Members of ecological sections are being trained to encounter many problems in any form of biosphere, and to see changes that appear as a consequence of acting of many ecological factors. Pupils in primary and secondary schools can, by being personally involved, create conditions for preserving the environment and reconstruction of devastated areas, depending on where a school is located, and taking into account capacities it possesses.

Polling was conducted among teachers of primary and secondary schools in the Republic of Srpska, with the aim of finding whether ecological sections exist in schools, or a possibility of creating conditions for their establishment. Results of the research point to the needs of forming ecological sections in schools, and necessity to educate teachers, who would be held liable for realisation of the ecological section programmes.

Content of the activities of the ecological section would emerge out of issues that the ecology deals with, but also out of necessary activities that have to be resorted to for the purpose of preserving and improvement of the environment. Therefore, the programme of the section has to have educational and stimulating character.

Taking into account the fact that the ecology is a multidisciplinary science, important activities of the ecological section have to be organised in co-operation with the contents of other sections, before all, biological, plastic art, literary, journalist sections, etc.

Key words: ecological section, pollution of the environment, environment, biosphere, ecological factors, multidisciplinary.

Сажетак

Еколошка проблематика и све већа загађеност животне средине одавно су постали главни предмет интересовања човјечанства, тако да развој еколошке секције представља нужну потребу за пружање огромне помоћи образовном систему.

Садржај еколошке секције у основним и средњим школама упућује ученика да на очигледан начин сагледа повезивање организама са спољашњом средином. Чланови еколошких секција се оспособљавају да могу да уоче многе проблеме у било којем дијелу биосфере, и да запазе промјене које настају као посљедица дјеловања различитих еколошких фактора. Ученици у основним и средњим школама могу личним ангажовањем створити услове за очување околине и обнову девастираних подручја, сходно средини гдје се школа налази и могућности које она има.

Вршена су анкетања наставника основних и средњих школа Републике Српске, са циљем утврђивања постојања еколошке секције у школама, или могућности обезбјеђивања услова за формирање исте. Резултати истраживања указују на потребе формирања еколошких секција у

школама, и на неопходност едукације наставника који би реализовали садржаје из програма еколошке секције.

Садржаји рада еколошке секције би проистицали из проблематике којом се екологија бави, али и из неопходних активности које се морају предузимати ради заштите и унапређивања животне средине. Зато, програм секције мора имати васпитни и подстицајни карактер.

С обзиром да је екологија мултидисциплинарна наука, значајне активности еколошке секције се морају организовати у сарадњи са садржајима других секција, прије свих биолошких, ликовних, литерарних, новинарских и слично.

Кључне ријечи: еколошка секција, загађеност животне средине, спољашња средина, биосфера, еколошки фактори, мултидисциплинарност.

УВОД

Небрига и неодговорност човјечанства утицали су на глобале климатске промјене и деструкцију екосистема, а тим и све неизвјеснију будућност планете и њених становника. Антропогени утицај на околину постоји колико и сами људи. Међутим, почетком индустријске ере, дејство човјека је изазвало готово несагледиве и непоправљиве посљедице у његовој околини. Многа научна достигнућа покренула су ланчану реакцију уништавања биосфере. Незнање је довело до настанка озонске рупе – коришћењем изузетно опасних спојева, чије дејство није претходно провјерено. Повећана емисија угљен-диоксида и осталих гасова резултовала је неприродним ефектом стаклене баште и глобалним отопљавањем. Сличних примјера има у цијелој људској историји. На жалост, више немамо времена за нове грешке, већ морамо у што краћем року исправити, или ублажити старе.

У свијету је, давно, уочен значај еколошке проблематике и информисаности о загађености животне средине. Готово сви документи одрживог развоја наводе важност еколошког образовања од најранијег животног доба.

Босна и Херцеговина, погођена ратом и неимаштином, нашла се на маргинама свјетских трендова, занемарујући дуго и законску легислативу о заштити животне средине, а самим тим и образовање становништва на овом пољу.

Задњих неколико година, захваљујући првенствено дјеловању академских професора и невладиних организација, уведен је предмет „Екологија и заштита животне средине“ у неке средње школе. Сем тога, веома мало пажње се, и даље, посвећује еколошкој проблематици, посебно у основним школама. Изненађујуће је, да и поред реформе школства, мултидисциплинаран приступ еколошком образовању готово да је немогуће „срести“.

Циљ овог рада је био да се утврди заступљеност еколошког образовања, путем еколошких секција, у средњим и основним школама у Републици Српској.

МЕТОДЕ РАДА

Основни задатак рада је утврђивање степена развоја наставног процеса који третира питања животне средине, у основним и средњим школама. За истраживање је кориштена метода теоријске анализе анкете, реализоване у оквиру пројекта „Побољшавање квалитета учења и обуке наставника у настави природних наука и математике“, у организацији Природно-математичког факултета.

Анкета је састављена у виду упитника мјешовитог типа. Достављена је наставницима и професорима основних и средњих школа Бањалуке са околином, Фоче, Приједора, Бијељине и Добоја. Формулисана су питања затвореног и отвореног типа. У питањима затвореног типа наставницима је понуђено два или више одговора, док им је

у питањима отвореног типа остављена слобода да изнесу своје мишљење и евентуалне сугестије. Тематске цјелине упитника су биле сљедеће:

- уводна питања: да ли у оквиру школских активности постоји едукација наставника и/или ученика у области заштите животне средине;
- питања за школе које немају активности на пољу заштите животне средине;
- питања за школе које имају активности на пољу заштите животне средине;
- питања за наставнике биологије о типу наставе коју користе;
- питања за наставнике биологије о активностима које подузимају ради проширивања сазнања о природи и њеној заштити;
- питања о едукацији наставника о новијим научним открићима;
- питања о семинарима које су наставници биологије похађали у претходне двије године.

Добијени резултати су статистички обрађени и графички представљени, ради лакшег уочавања сличности и разлика.

Поред спроведеног упитника, кориштена је и анализа литературних података домаћег и страног поријекла.

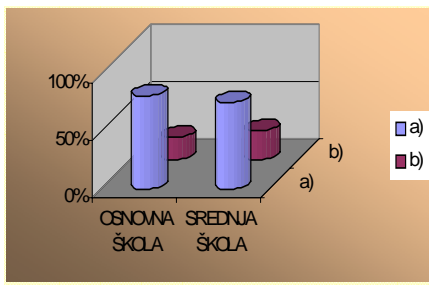
РЕЗУЛТАТИ РАДА И ДИСКУСИЈА

Суштина парадигме о опстанку Земље је у дјеловању на васпитно-образовном плану. Неопходно је утицати на генерације младих у подизању свијести о неопходности поштовања планете Земље и њених природних ритмова и процеса.

Да би дијете или млад човјек поштовао околину, неопходно је да стекне основна сазнања о повезаности живе и неживе природе. Садржај еколошке секције у основним и средњим школама упућује ученика да, на очигледан начин, сагледа повезивање организама са спољашњом средином. Чланови еколошких секција се оспособљавају да могу да уоче многе проблеме у било којем дијелу биосфере, и да запазе промјене које настају као посљедица дјеловања различитих еколошких фактора. Ученици, у основним и средњим школама, могу личним ангажовањем створити услове за очување околине и обнову девастираних подручја, сходно средини гдје се школа налази, и могућности које она има.

Процес реформисања наставног програма у Босни и Херцеговини је у току, и требало би да буде довршен до 2010. године. Обухвата прикупљање и ширење многих питања праксе из области заштите животне средине.

Проведена истраживања су показала колико је реформом планираних активности на пољу еколошког образовања спроведено, у основним и средњим школама, до 2005. године.

Графикон 1. Да ли у школи има еколошка секција?
a) да б) не

Анкетирано је наставно особље у 134 основне и 53 средње школе у Републици Српској.

На питање о постојању еколошке секције, 81% основних и 75% средњих школа се изјаснило потврдно (Граф. 1).

Изнаенајујуће велики број школа са организованом еколошком секцијом, донекле, пружа лажну слику о стварној заступљености еколошког образовања у образовном систему Републике Српске. Даљим испитивањем наставног особља, може се уочити да су за

постојање еколошке секције углавном заслужни наставници или професори биологије, на чију је иницијативу све и организовано. Сама школа је, мало или нимало, омогућила стицање сазнања о еколошкој проблематици и питањима заштите животне средине, наставницима или ученицима. Постојање појединих еколошких секција је омогућено, само, ентузијазмом и ангажманом предметних наставника.

Школе без еколошке секције

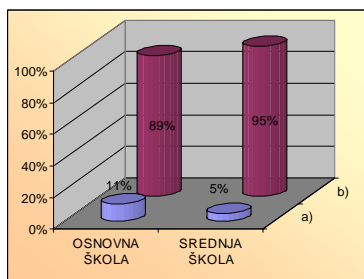
Битно је уочити разлоге за непостојање еколошке секције у појединим школама. Поставља се питање да ли је за то заслужна незаинтересованост наставног особља, или школе у цјелини, са директором на челу и постојећим, од надлежног Министарства одобреним наставним планом и програмом. Одговори на питања о образованости самих наставника о проблематици животне средине дају стварну слику постојећег стања (Граф.2).

Док, ниједан наставник основне школе није похађао семинар на тему заштите животне средине, у средњим школама ситуација је нешто боља, тако да се 31% професора изјаснио потврдно.

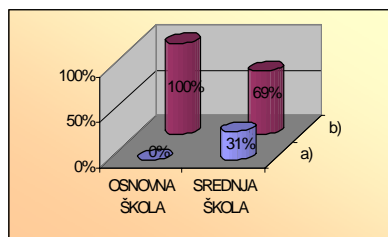
Неопходно је нагласити веома једноставну чињеницу - неинформисан

наставник не може информисати ученике. Рад у настави захтијева сталну едукацију наставног особља, што се у пракси често занемарује. Кривца не можемо тражити показујући руком на једну или другу страну. Неопходно је, постојећом реформом школства, промијенити цијели образовни систем, и утицати на свијест свих учесника наставног процеса.

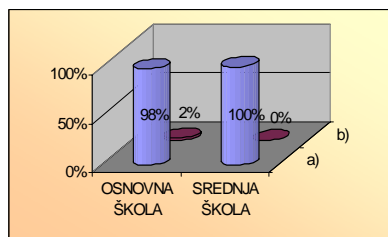
На питање да ли су заинтересовани да похађају семинар на тему заштите животне средине, само 2% наставника основних школа се изразило одрично (Граф.3).

Графикон 4. Да ли су неки наставници похађали семинар на тему заштите животне средине?

Графикон 2. Да ли су неки наставници похађали семинар на тему заштите животне средине?

Графикон 3. Да ли су неки наставници заинтересовани да похађају семинар на тему заштите животне средине?

То упућује на закључак

наставницима није понуђено, или материјално омогућено присуствовање оваквим семинарима. Такође, не може се занемарити чињеница да је самих семинара, на тему заштите животне средине, реализовано изузетно мало, у протеклих неколико година.

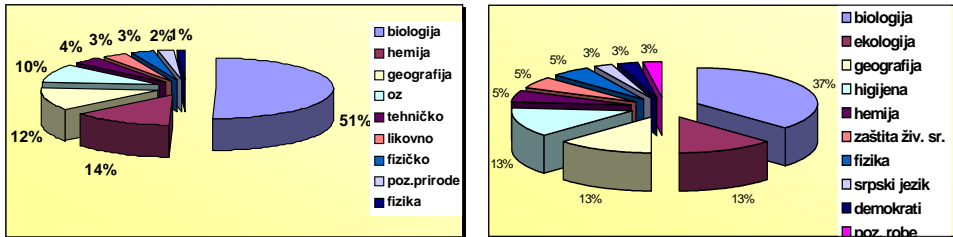
Школе са организованом еколошком секцијом

Едукација наставника на пољу екологије и заштите животне средине, у школама са организованом еколошком секцијом, је незнатно боља (Граф.4)

У основним 11%, а у средњим школама 5% наставника је присуствовало семинарима на тему заштите животне средине. Поставља се питање: како

ће наставник пренијети потребно знање ученицима?, када га, он сам, нема прилике стећи у виду стручног усавшавања путем семинара, екскурзија, научних истраживања и слично. Наставницима преостаје, једино, да индивидуалним залагањем дођу до потребних информација.

Велик проблем у провођењу реформе школства се јавља и у непостојању мултидисциплинарног приступа васпитном процесу. Непостојање сарадње између наставника различитих предмета, доводи до непримјењивости стечених знања и слабе сналажљивости ученика у њиховом даљем школовању и раду. Тако, и на питање о заступљености тема из заштите животне средине у наставном процесу, уочава се примат биологије и изузетно слаба заступљеност ових тема у осталим предметима (Граф.5).

Графикон 5. На којим предметима у оквиру редовне наставе се обрађују теме из области заштите животне средине?

Уочена је и слаба сарадња школа са привредним субјектима, јавним предузећима и невладиним организацијама, у провођењу активности на заштити животне средине. Сарадња међу школама готово да не постоји, а изузетно је низак број чланица неке од мрежа које проводе активности на заштити животне средине.

ЗАКЉУЧАК

Стратегија образовне реформе захтијева модеран оквир наставног програма за све нивое основног и средњег образовања, заокружујући свеукупно знање предмета, и фокусирајући се на релевантне и савремене образовне вјештине и ставове, који ће омогућити студенту да се суочи са изазовима 21.вијека.

Еколошком образовању се мора посветити пажња од почетка школовања. Професори разредне наставе имају обавезу да кроз озбиљну методичко-дидактичку припрему еколошке проблеме приближе сваком ученику. За постизање таквог циља неопходно је озбиљније повећати ниво еколошког образовања самих наставника.

Проблем је у неразумијевању проблематике од стране самих наставника. Ученици, ангажовани у еколошким секцијама, су првенствено ангажовани у различитим акцијама чишћења града, излетишта, школског дворишта и слично. Ученици уче да „онечишћење треба бити очишћено“, а не избјегнуто или спријечено. Мали је број школа у којима се озбиљно приступило проблематици животне средине.

Досадашња реформа школства у Републици Српској је изазвала слабе помаке у еколошком образовању како у основним, тако и у средњим школама.

Неопходно је овом проблему приступити знатно озбиљније. Адекватно организовање и вођење еколошке секције доприноси стварању еколошке свијести ученика, што је неопходно за опстанак Планете. Глобалне проблеме не могу ријешити само владе појединих земаља. Неопходно је ангажовање свих појединаца, које се може постићи само едукацијом од најраније животне доби.

Наставни садржаји еколошке секције треба да проистичу из проблематике којом се екологија, као наука, бави, али и из неопходних активности које се морају предузимати ради заштите и унапређивања животне средине. Зато, програм секције мора имати васпитни и подстицајни карактер.

С обзиром да је екологија мултидисциплинарна наука, значајне активности еколошке секције се морају организовати у сарадњи са садржајима других секција, прије свих биолошких, ликовних, литерарних, новинарских и слично.

ЛИТЕРАТУРА

1. Главач, В. (2001): Увод у глобалну екологију, Хрватска свеучилишна наклада, Министарство заштите околиша и просторног уређења, Пучко отворено училиште, Загреб.
2. Клепац, Р. (1980): Основе екологије, Југословенска медицинска наклада, Загреб.
3. Мучибабић, С., Берберовић, Љ. (1980): Екологија Еволуција, уџбеник биологије за III разред гимназије, ИГКРО Свјетлост, ООУР Завод за уџбенике, Сарајево.
4. Омановић, М. (2000): Прилог стратегији одрживог развоја у Босни и Херцеговини, ФДА, Круг 99, Сарајево.
5. Пецељ, М. (2000): Климатске промјене и ефекат стаклене баште, Републички педагошки завод, Бања Лука.
6. Шарнагл, В. (1976): Угрожена Земља, претња човечанству или нове могућности, Издавачки центар, Београд.

Примљено: 17.7.2007.

Одобрено: 17.7.2007.